Batenburg

Tweede Wereldoorlog

1940 - 1944

Zodat we niet vergeten

Batenburg voor de 2e Wereldoorlog

De dreiging van de naderende oorlog hing als een donderwolk boven Nederland en ook boven Batenburg. De Nederlandse regering nam maatregelen en kondigde in 1939 een algehele mobilisatie af. Alle militairen en oud militairen werden opgeroepen om in het leger te dienen. In Batenburg werden Toon Strik en Cornelis Vleming onder de wapenen geroepen, evenals de knecht van de boerderij van Hais Banken.

Op veel strategische plaatsen werden verdedigingslinies aangebracht. Voor het land van Maas en Waal liep deze verdedigingslinie van de Maas bij Appeltern over Altforst tot aan de Waal bij Druten. Het gebied ten oosten van deze verdedigingslinie werd onder water gezet.
Maar de winter van 1939/1940 was zeer koud en het ging behoorlijk vriezen. Vele werklozen werden aan het werk gezet om het ijs open te hakken en vervolgens open te houden. Het was belangrijk werk en het loon daarvoor werd opgetrokken van 6 gulden per week naar 9 gulden per week.

Nederlandse militairen hielden oefeningen langs de grens met Duitsland maar ook in het land van Maas en Waal.

Nederlandse soldaten, ingekwartierd bij de familie Colijn

Op de boerderijen in Batenburg werden regelmatig Nederlandse soldaten ingekwartierd. Ze sliepen in de

stallen en schuren en hun keukenwagen stond veelal op het erf. Het menu bestond bijna altijd uit rats (stamppot), kuch (bruin brood) en bruine bonen met vlees en vooral veel vet. De soldaten, die uit de stad (Amsterdam, Rotterdam) kwamen lustten dat boereneten niet. Ze trokken hun neus ervoor op en gaven het aan de varkens. De moeder van Gerard Banken zei dan altijd: "Dat breekt ze nog wel eens op". Helaas kreeg ze gelijk. In de Hongerwinter van 1944/1945 had men op zijn blote knieën naar Batenburg gekropen voor eten en zeker voor dat eten.

Op 10 mei 1940 brak ook voor Batenburg de oorlog uit

Een van de eerste herinneringen aan deze oorlog van Adriaan Strik (een kleine Batenburgse jongen van 10 jaar) was, dat iedereen uit Batenburg zich op afstand moest verschuilen. Achter de schuren van Hais Banken.
Dat was nodig, omdat de Nederlandse soldaten, een baggermolen, die in de Maas lag tot zinken zouden brengen. De militairen waren bang, dat de Duitse troepen, die eraan kwamen de baggermolen zouden kunnen gebruiken om bijvoorbeeld naar de overkant, naar Brabant te varen. Adriaan vertelt: "We hoorden een doffe knal en we gingen allemaal kijken. De baggerschuit lag op zijn kant en de hijstoren stak nog omhoog. We waren eigenlijk een beetje teleurgesteld. We hadden het veel spectaculairder verwacht".

Maar dat spektakel kwam, later op de dag.

Op die bewuste dag gebeurde er van alles tegelijk en de gebeurtenissen grepen diep in op het dagelijks leven van het vreedzame, een beetje ingedutte stadje Batenburg.
In het evacuatieplan van de Nederlandse regering stond, dat de bevolking en het vee uit Batenburg geëvacueerd moest worden als de oorlog uit zou breken. De Batenburgse bevolking zou naar Zeeuws-Vlaanderen, naar Biervliet geëvacueerd worden. In 1939 kwamen uit voorzorg twee grote kolenschepen in het haventje van Batenburg liggen. Een was bestemd voor het vee en de andere schuit voor de bevolking. Verder maakte men zich eigenlijk niet zoveel zorgen. In ieder geval richtte men de twee schepen niet in om op stel en sprong met een grote groep mensen georganiseerd te kunnen vertrekken.

Op 10 mei werd de bevolking al vroeg wakker van het lawaai van overtrekkende vliegtuigen. De evacuatie was een feit. De verwachting was dat het land van Maas en Waal in de frontlinie zou komen te liggen. In alle boeren gezinnen werd één zoon aangewezen om het vee tijdens het transport te begeleiden. Maar eerst gingen de jongens de wei in om de koeien te melken. Al het vee moest in de polder worden opgehaald en door de stad naar het schip gebracht. Dat was een drukte van belang. Al die koeien bij- en door elkaar met hun schreeuwende begeleiders gaf een behoorlijke chaos.

Niftrik

Ondertussen was in Niftrik veel meer aan de hand.
Daar werd met een oorverdovende knal de spoorbrug bij Ravenstein opgeblazen. Door de Nederlandse soldaten, die zo de opmars van de Duitse legers wilde bemoeilijken. In Batenburg hoorde men wel een enorme knal, maar men wist

niet wat er aan de hand was. Aan de enorme rookwolken in de lucht kon men vervolgens zien, dat het mobilisatieplan werd uitgevoerd en dat een groot gedeelte van het dorp Niftrik in brand stond. De kerk en alle huizen langs de dijk waren door de militairen in brand gestoken. Vanaf de Brabantse kant van de Maas zou zo een beter schootveld verkregen worden.
Voor de Batenburgers waren het angstige tijden. Zou hetzelfde hier ook gebeuren?

Evacuatie van Batenburg

De in gang gezette evacuatie van de Batenburgse bevolking, eiste alle aandacht op. Triest, maar men kon zich met de benarde situatie van Niftrik niet lang bezig houden.

De gemeenteraad van Batenburg bij de installatie van Burgemeester Zweers op 15 juni 1939.
Achter het burgemeesters echtpaar de raadsleden:
G. (Hais)Banken (locoburgemeester), W. Vleeming, H. van de Bovenkamp, A.M. Janssen, P. Cleynen, J.L. Derks en W.J. Strik.

Later bleek, dat Batenburg gelukkig verschoond bleef van het vernietigen en in brand steken van de huizen langs de dijk. Bij de Gemeente was een bericht binnen gekomen, dat Batenburg niet in de gevechtslinie lag.
Een belangrijke tegenstander van deze zinloze vernietiging van de huizen was burgemeester Wouter Zweers. Hij was vanaf 1 augustus 1939 burgemeester van Batenburg en heeft zich altijd zeer sterk verzet tegen het in brand steken van de kerk en de huizen.

In de voormiddag van 10 mei was het schip tenslotte met het vee geladen en vertrok met zijn begeleiders richting het Westen. Het vee bestond voornamelijk uit koeien en die liepen los in het schip. Al het andere vee bleef achter in Batenburg.
's Middag omstreeks twee uur werd in het andere kolenschip de bevolking ingescheept. Wie bepaalde welke straten in Batenburg wel en welke straten niet moesten evacueren was onduidelijk. Het was zeer merkwaardig, dat de buurtschappen de Hoef en Lienden vrijgesteld werden van de evacuatie. Die bewoners moesten richting Hernen en Leur gaan en daar bij familie en vrienden onderdak zien te vinden.
Burgemeester Zweers was de enige persoon, die in Batenburg achterbleef om toezicht te houden op have en goed van de geëvacueerden.

Vertrek van de evacués op het schip

Hais Banken was de locoburgemeester en had de leiding over het schip. Daar voer het slecht uitgerust schip, volgepakt met een angstige bevolking, uit. Een onzekere en onbekende toekomst tegemoet.

Nadat het schip de sluis bij Lith gepasseerd was, vlogen Duitse jagers over het schip. Met hun mitrailleurs ratelden ze erop los. Het was net of het hagelde op het ijzeren dek. De bevolking, mannen en vrouwen, oud en jong, zaten allemaal opgesloten in de buik van het schip. Niemand kon iets zien, want het was pikkedonker in het ruim.

In die tijd woonden in Batenburg veel grote families. De gezinnen bestond uit vader en moeder en negen, tien of meer kinderen. Al die mensen zaten dicht op elkaar gepakt. Zagen niets en wisten niets. Bovendien was er totaal geen privacy. Een van de gezinnen had net een pasgeboren baby. Telkens als het weer tijd was voor de borstvoeding ging de vader wijdbeens met een open jas voor de moeder en de baby staan. Het was ondenkbaar dat vreemde ogen een blote vrouwenborst mochten zien.
De armzalige sanitaire voorzieningen waren niet ingericht om door zoveel mensen gebruikt te worden.

Ter hoogte van Werkendam zagen de kapitein en de bemanning rookwolken in de verte. De stad Rotterdam stond in lichterlaaie en brandde na aanhoudende bombardementen van de Duitsers. Was vasthouden aan het oorspronkelijke plan om naar Biervliet te varen wel verstandig? Wat was wijsheid? De bemanning van het schip wilde niet verder varen en legde het schip in Werkendam aan de kade. Niemand van de opvarenden mocht van boord en iedereen heeft in het schip overnacht.
De volgende ochtend bleek, dat Werkendam overspoeld was met vluchtelingen. Zoveel vluchtelingen, dat voor de mensen uit Batenburg geen plaats meer was. Aan de overkant van de Merwede lag Hardinxveld, daar zou nog voldoende plaats zijn.

De rivier moest overgestoken worden. Omdat de Duitsers in de rivier mijnen hadden gelegd zou dat niet zonder gevaar zijn. Er werd overleg gepleegd tussen Hais Banken en de bemanning van het schip wilden het er toch op wagen. Maar dan moest er langzaam worden gevaren, zodat eventuele mijnen konden worden waargenomen. Het was een zeer gevaarlijke tocht. Voor onze boot uit voer een Nederlands militair schip met negen man aan boord tegen een mijn, die explodeerde. Het schip sprong de lucht in.
Adriaan Strik vertelt zijn ervaring: "In Hardinxveld hoorden we in de buik van het schip, we konden niets zien, een hele boel herrie buiten. We zaten in het duister, wat best wel angstig was. Mijn vader stelde mij en de andere kinderen gerust door te vertellen, dat de schipper met kettingen aan het slepen was".

Gelukkig kwamen we veilig naar de overkant.
In zeer korte tijd had Hais Banken geregeld, dat alle mensen bij diverse families in Hardinxveld zouden worden ondergebracht.
De bevolking van Hardinxveld was zeer gastvrij en deed van alles om te helpen. De grote gezinnen werden over twee of drie families verdeeld. Het waren korte maar intense contacten en daaruit ontstonden mooie vriendschappen, die ook na de oorlog bleven bestaan. Veel evacués denken met grote dankbaarheid nog altijd terug aan die families, die al die onbekende Batenburgers hebben geholpen.
Het gezin van de Bovenkamp kreeg in Hardinxveld onderdak bij de koster van de protestantse kerk. Frappant, want ook die koster was schilder van beroep, evenals de vader van Jan van de Bovenkamp.

Na drie of vier dagen was de capitulatie van het Nederlandse leger een feit. Er werd niet meer gevochten en

iedereen kon weer naar huis. Dat gebeurde niet meer per schip. De thuisreis werd aanvaard met autobussen.

Wat gebeurde ondertussen in Batenburg

Batenburg was gespaard gebleven en de huizen werden ongeschonden aangetroffen.
Maar in de nacht van 10 op 11 mei waren de winkels van Batenburg door terugtrekkende Nederlandse troepen opengebroken om daaruit van alles wat eetbaar en te roken was, alsmede ook fietsen mee te nemen.
De plundering werd verder voltooid door achtergeblevenen uit de omgeving. Onder het motto, dat de goederen anders door anderen toch geroofd zouden worden.

De officier van justitie gelastte huiszoeking bij alle achtergeblevenen en een strenge vervolging van de plunderaars.
Maar burgemeester Zweers liet zijn politieman Arts overal aanzeggen, dat iedereen die de in bewaring genomen goederen weer terug bracht, niet zou worden vervolgd. Daardoor kwam een deel van de spullen terug en behoefden er geen Batenburgers naar het Huis van Bewaring.
Negentien fietsen met een geschatte waarde van fl. 25,- per stuk bleven zoek en er bleek ook nog voor ruim 3000 gulden aan levensmiddelen en rookartikelen verdwenen te zijn.

Het schip met Batenburgs vee was uiteindelijk in Capelle aan de IJssel terecht gekomen. In de grote verwarring na de capitulatie bleek het niet mogelijk het eigen vee weer terug te krijgen.
De Nederlandse Staat zorgde ervoor dat in Batenburg een schip met ander vee terug kwam. Deze koeien waren niet de

rood bonte koeien, die we gewend waren, maar zwart bont vee. Dat was nieuw, want voor de evacuatie was geen enkele zwart bonte koe in Batenburg te bekennen.

Iedereen pakte zijn dagelijkse leven zo goed en zo kwaad als dat ging weer op.
En vader Strik zei: “We zullen dit jaar laat piepers hebben, dus laten we ze maar gauw gaan poten”.

P.131.

OORLOGSSCHADE.

Ontvangen
de 2 Augustus 1940.
No. P.131.

Naar aanleiding van het schrijven van de Commissie Oorlogsschade, No. 740, heb ik de eer U te berichten, dat de inwoners dezer gemeente van 10 tot 16 Mei zijn geëvacueerd geweest, tijdens welke evacuatie de gemeente werd geplunderd.

Tengevolge van deze plundering werd de volgende schade geleden:

H.Th.Verploegen	f.	13,--
Wed.F.Janssen	"	350,--
A.W.Tenbult	"	500,--
Ha.Baaijens	"	500,--
H.F.H.J.Hartmann	"	125,--
W.J.Roeffen	"	750,--
J.Peters	"	300,--
H.Koch	"	104,--
Wed.J.M.v.d.Camp	"	100,--
B.A.Arts	"	183,--
J.W.Roeffen	"	150,--
Wed.A.Hermsen	"	35,--
G.van Gent	"	20,--
Van diverse eigenaren 19 rijwielen (geschatte waarde f.25,-- per stuk)	"	475,--
Totaal	f.	3610,--

Gaarne ben ik bereid deze schade nader toe te lichten.

De Burgemeester,

Jw. 14 augustus 1940.

Naar aanleiding van het telefonisch onderhoud dat ik gisteren met U mocht hebben, vermag ik U beleefd mij 19 formulieren voor opgave van oorlogsschade te willen toezenden, welke formulieren ik den benadeelde eigenaren van de in mijn schrijven dd. 2 augustus j.l. No. P.131, bedoelde rijwielen, zal doen ter hand stellen. Indien de in mijn genoemd schrijven genoemde benadeelden (13) nog geen formulier, is toegezonden, kunt 47

de Schade-Enquête-Commissie
Graafscheweg 31-41
N I J M E G E N.

In het gemeentearchief van Batenburg vinden we deze oorlogsschadeclaim terug van 2 augustus 1940

De pastoor van Batenburg, pastoor Metten heeft zeer gedetailleerd verslag gedaan van de evacuatie.

(zijn verhaal is hieronder in zijn geheel zonder veranderingen opgenomen)

Ooggetuige verslag van
Pastoor Metten
Evacuatie mei 1940

In het dorp waren soldaten ingekwartierd, op de pastorie twee officieren, van 1 tot 21 september 1939, doch sindsdien was het weer rustig. Er waren hier 16 mannen onder de wapenen. Zoals overal te lande waren verdedigingsmaatregelen getroffen, b.v. mitrailleursnesten bij de molen en tegenover de afweg naar de Hoef, en daar kwamen wielrijders uit Horssen nu en dan stelling nemen, hun mitrailleurs inleggen en oefenen. Horssen, Appeltern, Puiflijk en half Afferden waren sinds 10 november 1939 onder water gezet, maar niemand dacht in mei 1940 aan het dreigende gevaar. Er lagen twee kolenschepen leeg in de haven, al zes, zeven weken, kalm en vredig, die in tijd van evacuatie moesten dienen voor mens en vee, maar niemand zag ze voor onheilspellende spoken aan……. Anders hadden de kapiteins ze wel tijdig ingericht voor dat doel. Op 9 mei scheerde een Duitse verkenningsmachine over de toppen der bomen bij van Boxtel, maar zó laag, dat beschieting vanuit Demen hier

zeker huizen beschadigd zou hebben. Het werd 10 mei. Vliegmachines in grote formaties van 40 of 50, passeerden in reeksen achter elkaar, hoog en laag het dorp van oost naar west, parachutisten aanvoerend voor Moerdijk, den Haag, Utrecht enz. En dat al om vier, vijf uur in de morgen. Om zes uur sprong de spoorbrug bij Ravenstein in de lucht, aan de kant van Niftrik een boog en een landstuk vernietigend. Militaire wielrijders passeerden de veerpont om zich in Brabant te verspreiden. Om cirka acht uur, na tal van elkaar vernietigende orders, kwam het bevel de veerpont te laten zinken aan de kant van Demen. De smid daar brandde er een gat in en het voertuig zonk. De kerken en hoogste huizen van Niftrik en Batenburg moesten neergehaald en afgestookt worden, opdat er zich geen Duitsers op of bij konden verschuilen. Men keek naar Niftrik waar na 11 uur zich zwarte wolken vertoonden en om één uur de kerktoren instortte.
Batenburg zou verdedigd worden, Maas en Waal lag met water gereed. De burgers van Appeltern, Horssen en Batenburg moesten in veiligheid gebracht per schip, achter de vuurlinie, en wel in Biervliet, waar burgemeester Zweers in januari 1940 reeds was wezen inspecteren. Commando's gingen rond: om 3 uur 15, met achterlating van hun vee zou de bevolking de vieze kolenschuiten in moeten. Laak, Ham en Dorp moesten weg, Hoef kon naar Hernen. Lienden als achter het spervuur van Maas en Waal kon thuis blijven.
De sleepboot met vee was meteen vol met koeien en kalveren (onze paarden moesten hier blijven) met vijf bewakers, voor wie proviand op het Raadhuis had gelegen. De veeboot vertrok reeds, terwijl het dorp nog in verwarring leefde: gaan we of gaan we niet? Slager Roeffen bracht om half vijf nog rustig vlees rond. Jonkers ging zijn eenden voeren, of er niets gebeuren zou. Maar anderen lieten geit en varken los: het werd bittere ernst. Een ieder mocht 15 kg. Bagage meenemen,

liefst dekens en mondvoorraad. Er werd gemompeld: voor twee dagen, want de boot moest naar Biervliet in Zeeland, tegen België aan, ten Z.O. van Breskens….. Gelukkig zijn we zo ver niet gekomen, want daar streden de Fransen verwoed!! Het waren droevige ogenblikken van scheiding. Eerst was gezegd, dat vijf mannen der Burgerwacht zouden achterblijven, maar later werd dat herroepen en zou alleen de burgemeester hier blijven, natuurlijk met de Liendense bevolking. Om 7 uur floot Kees, de kapitein van "de jonge Dirk" af en de ruim vierhonderd opvarenden verlieten het dorp, dat zij dachten nooit zó terug te zullen zien. Uit defensief oogpunt moest Batenburg worden verwoest, afgestookt met bussels stro en petroleum, gelijk Niftriks kerk en 22 huizen.
De schuit werd opgesleept door een motorbootje en bij het passeren van Appeltern zag men de inscheping van dat dorp, die in de omstandigheden enige troost verschafte. Het afweergeschut van Horssen en Druten had men de hele dag wel horen riktikken - en niet zonder succes - maar nu beangstigde dat de burgers bijzonder.
Het schip kon niet verder dan Oyen, want daar hadden de Nederlandse soldaten een pontonbrug gemaakt, om verdedigers snel naar de Grebbelinie te voeren. Het eigenlijke doel van die dag was de stuw van Lith. Dan maar stoppen! Daar lagen reeds vijf boten, en vooral op de veeboot was het een drukte: er waren dieren losgebroken, ze waren beangst, moesten gemolken worden: er was gebrek aan lucht en voldoende stro. De melk werd bij emmers naar "de jonge Dirk" gevoerd. Het vee moest naar Rotterdam, was geschat, zou geslacht worden, dus men hield het reeds voor verloren. Voor onze mensen was het een verschrikkelijke nacht. Het ruim was met vier kleine petroleum lampjes verlicht. Gescheiden met een schot. De luiken moesten wegens verduistering dicht blijven, er waren geen toiletten, geen

voldoende drinkwater, we hadden minder plaats dan koeien in een stal. Ging de een liggen, dan moest de buurman gaan staan. Geen stro, zomaar op jassen en mantels sliep men. Er stonden twee banken voor twintig mensen langs de wand, maar in die houding was rusten uitgesloten. Kindergeschrei volop en steeds meer bedervende lucht! Maar het gevoel van saamhorige kameraadschap was groot: ieder deelde mee van het zijne en ieder kon wat missen. De een had eieren, de ander kaas, chocolade, ham, worst of koek. Zelfs de humor ontbrak niet. De een zeurde erover zijn kanariepietje vergeten te hebben, een ander kon nooit slapen zonder muts en trok daarom de pet maar heel diep over de oren, - ginds had een jongetje, ondanks streng verbod zijn hondje mee aan boord gesmokkeld, elders werd een wekker opgedraaid, zodat men tenminste wist hoe laat het was. De stuurvrouw was overbezorgd voor jonge moeders om pap te koken en thee te zetten, maar wat betekende dat voor zo velen. Pastoor Metten en Ds. Oosthuis vergaten in de drukte een avondgebed voor te bidden, maar eigenlijk sliep niemand en we waren blij, dat de kapitein reeds om vier uur, toen het licht werd seinde om verder te varen.
Een grote tocht: zaterdag 11 mei. Men passeerde Heerewaarden, Hedel en toen de kapitein in Heusden voor anker wilde gaan liggen, omdat de brug een weinig verder was vernield en dreigend met twee punten boven water uitstak, kwam de burgemeester van Heusden ons verzekeren, dat men ons niet ontvangen kon….. En dus maar verder! Als een andere Moses wist de Hoofdgeleider Hais Banken (met zijn 10 assistenten) het volk telkens te bedaren en zo schoof men langs Wyk, Veen, Andel, Woudrichem, Gorcum, naar Hardinxveld. Daar kwam een dokter aan boord, die niet verder ging dan het halve ruim en het onverantwoordelijk noemde met zoveel mensen zó ver te varen.

Nu werden er bussels stro aangevoerd, verschillende mensen gingen in het dorp wat kopen, men zou ook trachten enkele schepen meer te krijgen. Toen het erop aan kwam, wilde niemand zijn kennissen of familie verlaten, zodat de militaire politie het transport moest regelen. De vrees vermeerderde, toen op geen 200 meter afstand een hospitaalschip met volle bemanning op een mijn stiet (door duikvliegers in het water gesmeten) en onder water verdween: 7 opvarenden verdronken daarbij. Het geraas van de duikbommenwerpers was afgrijselijk, in de verte zag men branden, het bericht kwam, dat de brug bij Dordrecht was opgeblazen, dus Biervliet werd uit het hoofd gezet, de kapitein weigerde verder te koersen.
Rijkspolitie kwam ook bevelen niet verder te gaan, al was Hardinxveld niet op onze komst voorbereid. Niemand mocht van het schip af: De tweede nacht aan boord.
Pinksterzondag 12 mei. Op het Raadhuis van Hardinxveld wordt de inkwartiering geregeld. De burgemeester (de Boer) heeft voor grote bussen peestamp met uien, voor koffie en suiker gezorgd: er kwam brood, melk, - men was blij, want de proviand was opgeraakt.
Er was één ernstig zieke aan boord: Josefa Ruys, weduwe van Jan van de Camp, oud 71 jaar, maar met zorg werd zij eerst onderdak gebracht. Pastoor Metten verkoos dicht bij het veer te blijven in een huis met aparte ingang en belandde bij de drogistschilder Weppelman. Mevrouw Zweers logeerde bij burgemeester de Boer. Ds. Oosthuis bij ds. Kraay. Leider Banken bij familie Bot. De burgemeester van Hardinxveld keek op en verschrok van de grote gezinnen in Maas en Waal: met zes gezinnen zestig mensen! Dat kende men daar niet. De burgemeester vloekte de winkels van het dorp open, om de mensen te helpen en te gerieven: hij nam het verstoren van de "Zondagsrust" wel op zijn geweten.

Het volk van Hardinxveld leeft van mandenmaken, klompenfabricage en polderwerken, - eet jam en koek, maar geen spek op brood, zoals boerenvolk -, het is stijf, groet zelden, doch ons volk, hoe verschillend van godsdienst, mocht ondervinden in deze nood, dat het de ballingschap zo goed mogelijk verzachtte. Veel gezinnen werden echt bevriend onder elkaar. Het dorp telde 7000 inwoners, de katholieken (er waren er geen drie) behoorden parochieel tot Gorcum. In het huis van de schippersvrouw, wier man ook onder dienst was, doopte pastoor Metten een kind: Agnes.
Tot woensdag 15 mei duurde het verblijf in Hardinxveld. Men had zich weer eens heerlijk kunnen vrij wassen van het kolengruis uit het schip! Men leefde er betrekkelijk rustig, al brandde in de verte Rotterdam, en al kwamen er woedende soldaten door Hardinxveld, die vertelden gevlucht te zijn uit Dordt, omdat overste Mussert daar kentekens in de lucht met vuur had laten geven, hoe de Duitsers bombarderen moesten. Met burgemeester de Boer was reeds besproken bij langere duur de school en de kerk te regelen. De bewoners van Horssen en Appeltern waren tot Papendrecht doorgevaren, waar de bommen tussen de boten in het water plonsden. Burgemeester Zweers kwam 15 mei de tijding brengen, dat Batenburg niet verwoest was en generaal Winkelman dinsdag 14 mei om twee uur het vuren gestaakt had.
Wij konden weer naar huis, op kosten van de burgemeester, die dat later van het rijk weer vergoed kreeg. Per fiets en autobus werd teruggereisd: niemand ging nog met het schip. In Tiel op de pont zagen we de eerste Duitsers, terwijl Nederlandse militairen er vertelden, gehoord te hebben, dat Batenburg helemaal plat lag. Ons schip werd door de Duitsers gerekwireerd.
De blijdschap hier terug te zijn laat zich niet beschrijven, al zag het er hier en daar uit. In de huizen en winkels veel weggehaald, honden dood, varkens vermist, fietsen gestolen,

lege bierflesjes lagen op de dorpel of vensterbank, achtergelaten door terugtrekkende Nederlandse militairen. Donderdag 16 mei was pastoor Metten weer in de pastorie en bevond dat alles juist was zoals hij het had verlaten. De oud-militairen keerden langzamerhand ook terug. Ze hadden gelegen in Oegstgeest, Muiderberg en omgeving van Tiel. Vleming werd bij Wageningen gewond, maar vermist werd niemand.

Batenburg bezet door de Duitsers

Het dagelijks leven werd hervat. Men ging over tot de orde van de dag.
Het land was in oorlog, maar eigenlijk gebeurde er niet veel in Batenburg. Er was zelfs geen Duitser te zien.
Wel kwamen er van de Duitse bezetter een aantal verordeningen. Een ervan was dat iedereen zijn radio moest inleveren. Die radio's werden opgeslagen in het oude Gemeentehuis (nu de Hostert) annex brandweerkazerne.

Inleveren van de radio's

Familie van de Bovenkamp had vlak voor de oorlog een grote mooie radio gekocht en toen de radio's gevorderd werden was dat wel heel erg zonde. Om hem niet te hoeven inleveren verkocht van de Bovenkamp de radio aan de zoon van boer Erkelens. Nou paste het niet in de denkwereld van vader Erkelens, dat je bang zou moeten zijn. Ook niet voor de Duitsers. Hij zei: " Heb je aan die snotneus van een zoon van mij je radio verkocht? Kom hem dan maar weer terug halen". Maar van de Bovenkamp zei: "verkocht is verkocht".

Een mooie anekdote over deze radio:
Na de 2e wereld oorlog werd de radio gered uit de brandende boerderij van de familie Erkelens op de Hoef. De radio kwam uiteindelijk terecht bij dochter Nolda Erkelens, die in de oorlog trouwde met Thijs Colijn.
Na haar dood kwam de radio bij zoon Thijs terecht. Hij vond, dat het meer dan rechtvaardig was dat de radio weer terug kwam bij de familie van de Bovenkamp. En daar staat de radio nu, terug in de familie.

Ook Hais Banken had voor de oorlog bij August Tenbult (een Rijks Duitser, die in Batenburg woonde en een smidse en een winkel runde en in de volksmond de Bult werd genoemd) net een grote nieuwe Philips radio gekocht. In die tijd was dat voor het gezin een enorm grote uitgave. Ook deze radio moest bij de Duitsers ingeleverd worden.
August Tenbult zei echter: “Dat hoeft niet. Ik heb nog oude apparaten staan, die lever ik wel in op jullie naam en stoppen jullie de radio maar goed in de watten of in de dekens en douw hem maar zo lang onder de grond”.
Dat is zo gebeurd en na de oorlog is de radio weer opgegraven. Een mooi voorbeeld van het sociale karakter van August.

Er waren nog een aantal Batenburgers, die ongehoorzaam waren en tegen deze Duitse verordening ingingen.
Piet Strik en Ben (de bakker) Arts waren in het bezit van de sleutel van het Gemeentehuis. Zij haalden stiekem één radio op. Ze verstopten die radio boven de oven van de bakkerij in de Grootestraat. Zo konden ze in het geheim luisteren naar het nieuws en radio Oranje, dat ’s nachts werd uitgezonden. Niemand mocht weten, dat ze dat deden. Als het zou uitlekken kon dat je de kop kosten.

Radio Oranje, "De stem van strijdend Nederland", was een radioprogramma van de Nederlandse regering in ballingschap in Londen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het programma duurde een kwartier en werd om 9 uur 's avonds uitgezonden door de European service van de BBC in Londen.

Verduisteren

Een andere verordening van de Duitsers in de oorlog waren de verplichte verduisteringsmaatregelen. De bedoeling van deze verduisteringsmaatregelen in de oorlog was om te voorkomen dat geallieerde bommenwerpers hun doelen zouden vinden. Natuurlijk werd de navigatie hierdoor bemoeilijkt, maar zeker niet onmogelijk gemaakt.
In de praktijk betekende dit, dat de burgers verplicht waren om hun ramen dicht te plakken, zodat er geen licht naar buiten kon schijnen. De luchtbeschermingsdienst zag erop toe dat de verduistering ook werd toegepast. Was er licht buiten te zien, dan werd de bewoner van het pand gesommeerd om de ramen te blinderen. Dit blinderen gebeurde niet met conventionele gordijnen, maar met zwarte verf of zwart papier. Hierdoor lekte er nauwelijks een straaltje licht naar buiten.

Alle lampen in Batenburg moesten uit en het licht uit de huizen mocht buiten niet gezien worden. Daarom gingen Piet Strik en Piet Roeffen (wethouder en grondwerker van beroep) avond na avond op pad om te kijken of de ramen van de huizen wel geblindeerd waren. En werden de mensen gewaarschuwd als ze niet aan deze verordening voldeden.

Een Ausweis

Alle volwassen mannen kregen van de Duitse regering een Ausweis. Dat was een formulier, waaruit bleek dat je geregistreerd was. Zo wisten de Duitsers wie waar woonde en konden ze je oproepen om verplicht voor Duitsland te gaan werken.

Veel jonge mannen wilden dat niet en vluchtten. Ze doken onder en deden dat het liefst op het platte land. In Batenburg zaten veel van die onderduikers. Veelal bij de boeren, waar ze als knecht werkten. Zo hoopten ze uit handen van de Duitsers te blijven.

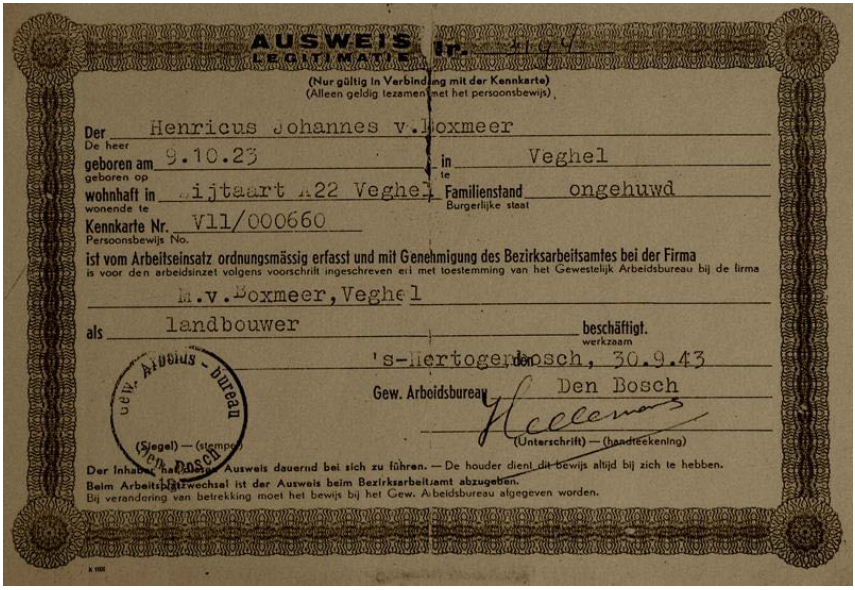

AUSWEIS Nr. 4174
LEGITIMATIE
(Nur gültig in Verbindung mit der Kennkarte)
(Alleen geldig tezamen met het persoonsbewijs)

Der Henricus Johannes v. Boxmeer
De heer
geboren am 9.10.23 in Veghel
geboren op te
wohnhaft in Rijtaart A 22 Veghel Familienstand ongehuwd
wonende te Burgerlijke staat
Kennkarte Nr. V11/000660
Persoonsbewijs No.

ist vom Arbeitseinsatz ordnungsmässig erfasst und mit Genehmigung des Bezirksarbeitsamtes bei der Firma
is voor den arbeidsinzet volgens voorschrift ingeschreven en met toestemming van het Gewestelijk Arbeidsbureau bij de firma
M.v.Boxmeer, Veghel
als landbouwer beschäftigt. werkzaam

's-Hertogenbosch, 30.9.43
Gew. Arbeidsbureau Den Bosch
(Unterschrift) — (handteekening)

Gew. Arbeids - Bureau
(Siegel) — (stempel)
's-Hertogenbosch

Der Inhaber hat diesen Ausweis dauernd bei sich zu führen. — De houder dient dit bewijs altijd bij zich te hebben.
Beim Arbeitsplatzwechsel ist der Ausweis beim Bezirksarbeitsamt abzugeben.
Bij verandering van betrekking moet het bewijs bij het Gew. Arbeidsbureau afgegeven worden.

Voorbeeld van een Ausweis

Bonnen

Schaarste kwam ook om de hoek kijken.
Voedselschaarste en kledingschaarste. Niet langer waren er producten genoeg voor iedereen. Daardoor kwam er een verdelingssysteem, een distributiesysteem.

Iedere Nederlander kreeg een stamkaart, een soort persoonsbewijs, waar je naam op stond. Niet alleen de volwassenen, maar ook kinderen kregen allemaal een Stamkaart.

Voorbeeld van voedselbonnen

In de binnenkant van die stamkaart stonden allemaal vakjes. Bijvoorbeeld vakje A3 of A7. Per kwartaal werd door de overheid meegedeeld waar je bonkaarten kon halen en welke bonkaarten je kon gebruiken.
Je moest voor het ophalen van de bonkaarten altijd op pad. Ze werden in een of ander kantoor uitgereikt.
En soms werd er zitting gehouden in een café in Druten en konden daar de bonkaarten worden opgehaald.
Melk, koffie, thee en suiker, alles was op de bon. Hoeveel bonnen je had was erg belangrijk. Want alleen met die

bonnen kon je de producten kopen en moest je dat kwartaal mee rond zien te komen. Zomaar iets kopen was onmogelijk. Hierdoor ontstond een geweldige ruilhandel.
Hier op het platteland hadden de mensen bonnen over. Bonnen voor groente bijvoorbeeld hadden we niet nodig. Elk gezin verbouwde zelf veelal genoeg groenten voor eigen gebruik. De niet gebruikte bonnen werden geruild tegen kleding, schoenen of andere producten die je kon gebruiken. Iedereen ruilde van alles. Aan geld had je niet veel, bonnen moest je hebben. De boeren in Batenburg, die boter over hadden namen de boter mee naar grote steden, zoals Nijmegen en ruilde die voor allerlei zaken.
In Batenburg was gedurende de hele oorlog voedsel genoeg, veel mensen hadden een tuin en bij de boeren kon je melk krijgen. Hier hielp men elkaar en werd geen honger geleden.

Wat gebeurde er met diverse families gedurende de oorlog

Toon Strik was onder de wapenen geroepen en vocht bij het uitbreken van de oorlog samen met Cornelis Vleeming op de Grebbeberg bij Rhenen tegen de Duitsers.
Maar Nederland capituleerde na vijf dagen strijd en het Nederlandse leger viel uit elkaar. De soldaten, ook de soldaten op de Grebbeberg werden krijgsgevangen gemaakt. Niemand in Batenburg wist wat er met de jongens gebeurd was. Of ze dood waren, gewond of nog leefden.
Toon Strik werd op transport gezet van Rhenen naar Zevenaar. Transport betekende, dat ze moesten lopen.
De armzalige groep gevangenen kwamen in Zevenaar aan en Toon kon door tussenkomst van bewoners van Zevenaar een briefje sturen naar zijn ouders. Een belangrijk briefje

met maar één zin: “Je zoon leeft nog”. Vervolgens werd Toon Strik met andere krijgsgevangenen op transport gezet naar een gevangenkamp in Brandenburg in Duitsland. Daar zaten naast Nederlandse soldaten ook Russen en Fransen. Het waren verschrikkelijke tijden voor deze jongens, die vaak niet ouder waren dan 18 of 19 jaar.

Heel lang hoorden we niets meer van Toon en de mensen in Batenburg zeiden al: “die komt niet meer terug”. Tot ieders verrassing kwam hij na 1,5 jaar toch terug. Hij zag er door alle ontberingen compleet anders uit. Het duurde even voordat we onze Toon herkenden. De jongens waren mannen geworden. Ze hadden een gruwelijke tijd meegemaakt en wilden er niet over praten.
De ellende was nog niet over want vervolgens werd Toon door de Duitsers weer op transport gezet. Nu naar Vlieland en Texel om daar voor de Duitsers bunkers te bouwen.

Niet alleen broer Toon maar ook vader Strik werd te werk gesteld. Hij werd samen met Roelof Janssen naar Leeuwarden gebracht, om daar startbanen van vliegvelden te repareren. Vader Strik verbleef bij een tante in Sneek en mocht af en toe, eens om de twee, drie weken naar huis. Dan reisde hij met de trein.

Zus Marie Strik was in betrekking bij de familie Hartman. De man des huizes was een hooggeplaatste NSB’er en hij woonde met zijn gezin in Nijmegen aan de Groesbeekseweg. Toen vader Strik hoorde dat Hartman een NSB’er was, zei hij tegen Marie: “Blijf er maar Marietje, je kan nu niet meer weg”. Volgens Marie was Hartman thuis een hele lieve man. Tegen het eind van de oorlog, toen de Amerikaanse soldaten al bij Son en Breughel stonden zei Hartman: “Marietje ga maar terug naar Batenburg, ik moet vluchten”. En

inderdaad werd het huis van Hartman geplunderd en leeggehaald. Hartman kwam echter toch terug met de Gestapo. Ze vonden tussen alle rommel in het geplunderde huis spullen met de naam van Marie.
Prompt kwam de Gestapo naar Batenburg om te kijken wat Marie allemaal meegenomen had. Dat waren voor Marie en de mensen hier vreselijke en vooral ook angstige momenten. Met de Gestapo (militaire politie) wilde je niet graag te maken hebben, want dan liep het meestal verkeerd met je af. Gelukkig voor Marie, kwam er na een dag of vier een brief met excuses van Hartman.

Burgerlijke (on)gehoorzaamheid

In de oorlog probeerde sommige mensen, waar mogelijk, zich te verzetten tegen de Duitsers. Men deed dat zo stiekem mogelijk en men noemde het burgerlijke ongehoorzaamheid.

Ongehoorzaamheid van de burgemeester

Er werden pamfletten verspreid en er werden V tekens (voor Vrede) op de muren geschilderd. Paspoorten en persoons-bewijzen werden vervalst en onjuiste werkvergunningen uitgeschreven.
Er was weinig wat burgemeester Zweers en politieman Arts niet wisten of aan meewerkten. Een van de favoriete opmerkingen van burgemeester Zweers was: “Als je een persoonsbewijs steeds bij je moet hebben, valt het wel eens per ongeluk in de gierkelder en dan kun je niet meer zo best lezen wat erop staat”.
Een aantal keren is de anti-Duitse Zweers gewaarschuwd dat hij opgehaald zou worden. Vele nachten, soms weken

achtereen, heeft hij buitenshuis geslapen. Zo bang was hij opgehaald te worden.

Het waren vooral onzekere tijden De mensen wisten niet wat hen stond te gebeuren. Dat maakt angstig. Ze wilden zichzelf voor de Duitsers en de eventuele neervallende bommen kunnen beschermen.
Een aantal mensen in Batenburg bouwden daarom een eigen schuilkelder in de tuin. Voor heel Achter Neve (De Parallelweg) werd een grote schuilkelder gebouwd. Dat gaf onderling een groot saamhorigheidsgevoel. Zo kon je in ieder geval samen iets doen.

Smokkelen

Niet alleen met de voedsel- en kledingbonnen werd gesmokkeld. Maar er ontstond een levendige smokkelhandel met kolen.
Wanneer sommige schepen op de Maas drie keer toeterden gingen de smokkelaars naar de Maas. Drie keer toeteren was het teken. De mensen namen dan van alles mee, zoals boter, konijnen en alles wat gemist kon worden. Die spullen ruilden de smokkelaars voor kolen uit de schepen. Maar het waren Duitse kolen en dat maakte, dat deze handel zeker niet ongevaarlijk was. Als de Duitsers er achter kwamen zou het leed niet te overzien zijn. Niet alleen voor de smokkelaars en de schippers maar ook voor de bevolking. De plaatselijke politieman Piet Arts, waarschuwde de jongelui regelmatig dat het zeer gevaarlijk was wat ze deden.

In Batenburg ging het dagelijkse leven door. De mannen gingen aan het werk, de vrouwen deden het huishouden en

de kinderen gingen naar school. Zondags gingen men naar de kerken.
Er werd gezaaid, gehooid en geoogst. Mensen gingen dood, kinderen werden geboren en er werd getrouwd.

Trouwen

Thijs Colijn vertelt dat zijn ouders in 1941 in Batenburg getrouwd zijn.
Dat was nog een hele organisatie. Omdat je dus niet zomaar kon kopen wat je wilde, moest er boter geruild worden voor de trouwjurk. Héél véél boter. Vader Erkelens zei: "Jouw jurk is van boter gemaakt". Aan geld had je toen niet zo veel. Alles wat je voor de bruiloft nodig had moest je ruilen met spullen die je wel zelf had.
De bruiloft werd op de boerderij gevierd, op de Hoef.
Zoals bij de meeste boerenfamilies, die in of vlak na de oorlog trouwden, werd getrouwd in de maand mei. De koeien waren na de winter van stal en stonden in de wei. Dan werd de stal schoon geboend, ingericht en versierd als trouwzaal. Op de deel werd met familie, vrienden en bekenden feest gevierd.
Je mocht echter in de oorlog 's nachts niet buiten zijn en alles moest nog steeds verduisterd worden, dus werd er noodgedwongen tot vijf uur in de morgen gefeest. En konden de gasten pas naar huis als het licht werd.

Onderduikers

Joden in Batenburg

Er waren mensen die door de Duitsers gezocht werden. Meestal jonge mannen, die verplicht voor en in Duitsland moesten werken en dat niet wilden.
Maar de joodse mensen, mannen, vrouwen en ook de kinderen liepen helemaal gevaar. Overal in Nederland, maar vooral in de grote steden werden ze opgespoord, opgepakt en naar Duitsland gebracht, waar de meesten een gruwelijk lot tegemoet gingen. Veelal werden die joden zo maar vermoord. Als het enigszins kon probeerde joodse families een onderduikadres te vinden. Vaak bij mensen of families, die wilden helpen en de onderduikers verstopten en te eten gaven. Dat waren meestal wildvreemde mensen. Voor de mensen die de joden en onderduikers hielpen was het ook levensgevaarlijk. Je kon zelf ook opgepakt worden. Het andere grote probleem was: hoe geef je deze mensen te eten, want alles was op de bon. De onderduikers waren er illegaal en daarvoor kreeg je geen bonnen.

Juffrouw Gerritsen

Een bijzondere dame was Juffrouw Gerritsen, de vroedvrouw van Batenburg. Ze woonde in de Grootestraat. Juffrouw Gerritsen stamde af van een zeer voorname familie uit Zeist. Een rijke familie, die eigenaar was van de Sola -Zilverfabriek.
Juffrouw Gerritsen was een sterke, doortastende vrouw. Ze had drie dochters geadopteerd en omdat ze heel ruimhartig was had ze in haar huis heel veel onderduikers. Haar huis puilde als het ware uit van de joden. Ze was echter niet erg

voorzichtig. Ze had een simpele redenering: ”Wat ik doe is goed en dat mag iedereen best weten. Ik doe dit en ik doe het vanuit mijn geloof”.
Zo’n absoluut vertrouwen in haar medemens was zeer lovenswaardig, maar in deze oorlogstijd niet erg slim. Het had tot grote dramatische gevolgen kunnen leiden. Ze zou aan de Duitsers verraden kunnen worden. En niet alleen zij, maar ook al haar onderduikers en mogelijk stadsgenoten die ervan wisten, hadden door de Duitsers opgepakt kunnen worden.
En dat gebeurde ook bijna. Een Batenburger stuurde een brief naar een hoge Duitse militair in Arnhem. Een brief met de beschrijving van het huis en met de mededeling dat er joden zaten. Gelukkig is deze brief nooit bij de Duitse militair aangekomen. Door toedoen van postbeambte van Helvoort, die het niet helemaal vertrouwde. Hij was zo moedig om de brief te onderscheppen.
Deze brief kwam vervolgens terecht bij burgemeester Zweers en uiteindelijk bij juffrouw Gerritsen. De bewuste brief bestaat nog en is in het bezit van één van haar nog in leven zijnde stiefdochters.
Het was geen anonieme brief, maar een getypte brief waar met de pen onderaan geschreven stond: “Heil Hitler”. Deze brief had heel veel onheil kunnen veroorzaken.

Bakker Arts

Ook bij bakker Ben Arts zaten onderduikers. Twee kleine meisjes waar de kinderen in de buurt vaak mee speelden. Eigenlijk wist niemand iets van hen af. Ze waren er gewoon. Het verhaal ging, dat het kinderen waren van Antie (de zus van Mies en Jet Arts, de dochters van bakker Arts) en dat Antie te ziek was om voor hen te zorgen. Maar in werkelijkheid waren het joodse kinderen.

Joden in de kerk, verslag van Jan van de Bovenkamp

Ze kwamen in juni 1943, een man en een vrouw. De man was arts van beroep en had een artsenpraktijk in de Johannes Verhulststraat 252 in Amsterdam (vreemd hoe je sommige details zo goed kan herinneren). De heer en mevrouw Spanghental. Aardige gedistingeerde mensen. Hoe en waarom ze hier gekomen zijn weet ik niet. De familie Arts zat in het complot, bakker Ben Arts en zijn dochters Mies Arts (leerkracht in Appeltern) en Jet Arts (leerkracht in Bergharen).

De vier kinderen van de heer en mevrouw Spanghental zaten door heel het land verspreid ondergedoken. De oudste dochter zat in Megen en daar was soms nog een klein beetje contact mee mogelijk. De drie andere kinderen zaten over heel Nederland verspreid. Het jongste kind zat ondergedoken op Groot Schuylenburg. Maar Groot Schuylenburg is helaas door de Duitsers opgespoord, leeggehaald en alle bewoners zijn meegenomen, zo ook dit jongste kind. Ze is na de oorlog niet meer teruggekeerd.

De heer en mevrouw Spangenthal kwamen naar Batenburg en hebben ongeveer anderhalf jaar in de N.H. St. Victor kerk gewoond. Overdag in de kerk en 's nachts sliepen ze in het "schooltje" naast de pastorie. Dan haalden ze de kussens uit de kerkbanken en improviseerden ze in het "schooltje" een bed. Ze moesten voortdurend op hun hoede zijn, want naast de vaste tijden van de kerkdiensten kwamen er, ook toen al, regelmatig bezoekers in de kerk. Het schooltje had een houten vloer met daarin een luik. Onder het luik werd de grond weggegraven, zodat er een kleine schuilruimte ontstond. In geval van nood kon men zo letterlijk ondergronds gaan.

Dominee Koper, die in de pastorie woonde en ook een beetje in het verzet zat was van de onderduikers op de hoogte. Verder zaten maar weinig mensen in het complot. De familie Arts en de ouders van Jan van de Bovenkamp, een zus van zijn moeder en ook nog een vriend van zijn vader: Loodje Kooimans. Loodje Kooimans woonde in het 3e huis van Loodje (er was een 1e, een 2e en een 3e huis van Loodje), langs de dijk richting Appeltern. De twee oudere zussen van Jan wisten er ook iets van.

Moeder van de Bovenkamp had een grote tas gemaakt om het eten zo onopvallend mogelijk naar de kerk te vervoeren. Het was dagelijks een heel ritueel. Als het eten gebracht moest worden gingen de zussen van Jan, vanuit het huis, de Custerie "op het pleintje spelen". Als het veilig was knikten ze naar moeder, zodat zij met het eten in de tas kon oversteken.
Jan vindt het nog steeds verbazingwekkend hoe zijn moeder het allemaal heeft kunnen volhouden. Niet alleen in de kerk zaten twee onderduikers, maar ook op hun zolder thuis zaten nog eens drie joodse mensen.
Dat waren Jan Spiegel uit de Spoorlaan 82 in Oss, die zat er samen met zijn vrouw en pleegdochter. Hoe zij hier zijn gekomen is Jan niet bekend. Zijn vader werkte in Oss als schilder en Jan Spiegel was ook schilder. Zo zou mogelijk het contact ontstaan kunnen zijn.

In oktober 1944 waren we in Batenburg bevrijd en mochten de onderduikers zich weer vrij bewegen.
Eindelijk zonder angst op straat. Ook de heer en mevrouw Spanghental mochten "hun kerk" verlaten.
Jan herinnert zich nog, dat hij als klein ventje samen met zijn moeder op een zonnige dag naar de kerk ging. Zijn vader was er niet bij want die lag met TBC op bed.

Die zondag mochten de joden voor het eerst naar buiten.
Op het orgel in de kerk werd het Israëlische volkslied gespeeld, Hatikwa, wat hoop betekent.
Jan heeft nog een foto van oom Isch en tante Jannie (de heer en mevrouw Spangenthal) met zijn moeder en een klein jongetje (Jan), die de kerk uitstappen. Die foto is op dat hele speciale moment genomen. Een prachtige foto!

Na de oorlog zijn de heer en mevrouw Spanghental nog een half jaar in Batenburg gebleven. Daarna zijn ze naar Berscheva in Israël geëmigreerd.
In de periode dat hij in Batenburg verbleef en zich vrij kon en mocht bewegen heeft hij als huisarts gepraktiseerd. Hij heeft in die periode heel veel mensen en kinderen kunnen helpen. Voor hem was het belangrijk, een gevoel van iets terug kunnen doen.

Een van de eerste jeugd herinneringen van Jan zelf is uit 1944 toen hij, samen met meer kinderen in Batenburg, difterie kreeg. Er heerste een ware epidemie in Batenburg. Op het kerkhof vind je nog een aantal graven van kindjes, die toen aan de difterie zijn gestorven.
Bij Jan kwam er tevens nog een vorm van polio bij. In grote wanhoop heeft zijn vader oom Isch (de heer Spanghental) erbij gehaald. Hij herinnert zich nog dat hij bij zijn moeder op schoot zat en een spuit van deze arts kreeg. De medicijnen kwamen van een geallieerde legerarts. Daardoor heeft oom Isch zijn leven gered.
Jan realiseert dat deze difterie epidemie vreselijk voor zijn ouders moet zijn geweest. De meeste slachtoffers gingen gewoon dood.

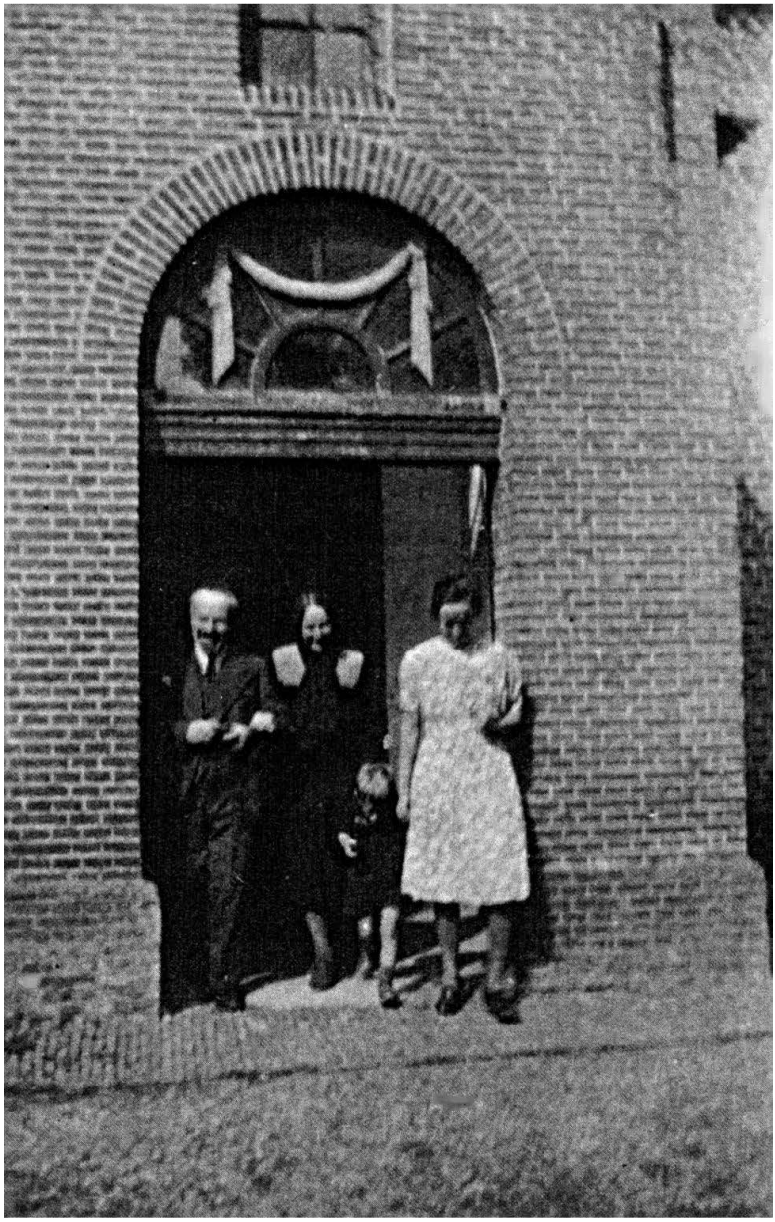

Difterie aan het eind van de oorlog

Betsie Banken

Gerard Banken verloor zijn zusje Betsie aan deze difterie epidemie.

In de laatste dagen van de oorlog brak de ziekte uit. Vooral de kinderen werden getroffen. Een stuk of acht, tien kinderen lagen ziek en ook een paar oudere mensen.
Voor deze ziekte waren toen geen medicijnen voorhanden.
Betsie werd ook ziek. De keel gaat dicht zitten bij difterie en er was echt niks aan te doen
In grote wanhoop spande vader en moeder Banken een paard in en vertrokken met het doodzieke kind naar het ziekenhuis in Nijmegen.
Ze zijn er uiteindelijk wel gekomen, maar onderweg waren overal schermutselingen en oorlogshandeling en voordat ze in Nijmegen waren was Betsie al dood. Ze hebben haar mee terug gebracht en ze ligt in Batenburg met nog een paar kinderen, die aan dezelfde ziekte leden, op het kerkhof begraven.
Het was ironisch, want een paar dagen later kwamen de Canadezen in Batenburg. Een Canadese legerarts had penicilline bij zich. Een tovermiddel, waar nog nooit iemand van gehoord had. Maar het werkte en de kinderen werden beter. Zo ook Jan van de Bovenkamp.

TOT DANKBARE HERINNERING

aan onze lieveling

Lamberta Antonia Maria Banken

geboren en gedoopt te Batenburg 9 September 1940
en overleden in het P. Canisius-Ziekenhuis
te Nijmegen 7 September 1944.

Voorwaar Ik zeg u, indien gij niet wordt als kinderen, zult gij het Rijk der Hemelen niet binnengaan.
Matth. 18, 3.

Lieve Ouders hier op aard,
'k Ben naar Jezus heengevlogen,
Denkt voortaan toch niet aan mij,
Smartvol en met schreiend' ogen.
Jezus is een Vader goed,
En Maria Moeder zoet!

Kind'ren van de Kleuterschool,
'k Zal voor u ten beste spreken,
'k Zie Teresia dag aan dag
Wij gaan samen bij Jezus smeken:
Goede Heerder spaar de jeugd,
Waar ik leerde met veel vreugd!

Broertjes, Zusjes, 'k speel nu fijn,
Met zovele kleine kindjes,
Denkt eens wat een feest 't hier is:
Alle Eng'len zijn ons vriendjes;
'k Dank U met mijn kleine hand,
En tot weerziens in 't Vaderland!

UW KLEINE BETSY

Bidprentje van Betsie

Toch zijn er uiteindelijk nog vier kinderen aan difterie gestorven. Aan het eind van de oorlog zorgde dat voor grote paniek onder de bevolking. Dan heb je alle wanhoop, ellende en oorlogsspanningen overleefd, ben je blij dat iedereen het er levend afgebracht heeft en dan breek zo'n vreselijke epidemie uit.

Na de oorlog brachten alle kleinkinderen van de heer en mevrouw Spangenthal Batenburg een bezoek. Ze wilden de oorlogstijd herdenken en vooral ook met eigen ogen zien, waar hun opa en oma die donkere tijd van de oorlog hadden doorgebracht.
De familie Spangenthal was altijd zo dankbaar. En dat gevoel wilden de familie op iets of iemand richten. Jaren na de oorlog heeft er als herinnering aan het verblijf van de joden in de kerk nog een bordje gehangen.
De namen van de ouders van Jan zijn in Jerusalem in het groot herinneringsmonument Yad Vashem gebeiteld.

Yad Vashem is een indrukwekkend monument, waarop de namen van alle niet-joodse mensen staan, die in de oorlog de joden hebben geholpen bij het onderduiken.

In de Joodse religie is het van belang dat het lichaam van de overledene na de dood begraven wordt, en dat het graf ongeschonden blijft. Van vele Holocaustslachtoffers zijn echter geen stoffelijke resten overgebleven. Daarom heeft Jad Wasjem een "Hal van de Namen" die bedoeld is om niet alleen te laten zien welke personen zijn omgebracht, maar ook in de plaats te komen van een graf.

De bevrijding

Na de Dolle Dinsdag was ook Batenburg weer frontgebied geworden en moest het stadje zelf evacués opnemen. Deze evacués kamen met meer dan 600 tegelijk. Voornamelijk uit de omgeving van Groesbeek.
De burgemeester organiseerde de voedselvoorziening en Hais Banken was weer kwartiermaker. De Batenburgers beseften wat het betekende van huis verdreven te zijn.
Al op de avond na de aankomst van de schare vluchtelingen ging Hais Banken naar de burgemeester met de mededeling: "ze liggen allemaal". En dat in de exact 100 huizen, die Batenburg toen had.

Dolle dinsdag

Met Dolle Dinsdag wordt dinsdag 5 september 1944 bedoeld.
Op die dag speelden zich in heel Nederland emotionele taferelen af naar aanleiding van de berichten dat het land nu elk moment bevrijd kon worden van de Duitse bezetting. De geallieerden hadden namelijk in de voorgaande dagen in hoog tempo terrein gewonnen. Op zondag 3 september was Brussel bevrijd en op maandag 4 september was Antwerpen op de Duitsers veroverd.
De optimistische Nederlanders rekenden dit tempo door: op 5 september zou men in Rotterdam kunnen zijn, op 6 september in Utrecht en Amsterdam, en de rest "zou snel volgen".
In Zuid-Nederland had men het gebulder van de kanonnen kunnen horen. Geruchten werden aangedikt, en al snel deed het fabeltje de ronde dat bepaalde plaatsen in Zuid-Nederland al bevrijd waren. In Rotterdam werd beweerd dat

de geallieerden bij Moerdijk waren, en in Amsterdam werd beweerd dat ze in Rotterdam en Den Haag zouden zijn. Dit werd aangedikt door een Brits radiobericht dat berichtte, dat Breda inderdaad bevrijd zou zijn.

Veel Nederlanders maakten zich de volgende dag op om hun bevrijders te begroeten. Vlaggen en oranje vaandels werden tevoorschijn gehaald, en bedrijven liepen leeg omdat het personeel de geallieerden op straat wilde opwachten.

Onder Duitsers en NSB'ers brak paniek uit; administraties werden haastig vernietigd en velen sloegen op de vlucht. Wat de Nederlandse bevolking niet wist, was dat de omvang van de geallieerde troepen op dat moment nog te klein was om heel Nederland te kunnen bevrijden.
De geallieerde hoofdmacht was nog in Frankrijk: en de troepen die naar Antwerpen waren opgerukt hadden slechts een dunne corridor in België bevrijd. Daarbij was er een bevoorradingsprobleem omdat de aanvoerlijnen te lang waren geworden en afhankelijk waren van een enkele kunstmatige haven, daar de Duitsers zich in de Franse havensteden gefortificeerd hadden. De Nederlandse grens was zelfs in het geheel niet bereikt.

Aan weerszijden was het gebied nog bezet en de vooruitgeschoven troepen liepen een risico afgesneden te worden. Er waren aanwijzingen dat de Duitsers zich aan het hergroeperen waren. Het geallieerde opperbevel durfde daarom een verdere stoot in noordelijke richting niet aan, temeer daar het voornaamste doel, Antwerpen, al bereikt was.

Toen ook Operatie Market Garden mislukte door de Duitse overwinning in de slag om Arnhem eind september, was het

duidelijk dat althans voor Noord-Nederland de bevrijding nog wel een tijdje op zich zou laten wachten. West-Nederland moest na Dolle Dinsdag nog een Hongerwinter doorstaan, voor het op 5 mei 1945 werd bevrijd.

Eind van de oorlog in Batenburg

Toen de bevrijding door de geallieerde soldaten in Zuid Nederland bijna een feit was kwamen Duitse soldaten, in grote haast, met de pont over uit Brabant, Ze waren op de vlucht en probeerden in de Grootestraat fietsen te vorderen. Ze wilden maar één ding, snel weg richting Duitsland.

De mensen in Batenburg hadden echter gehoord, dat er Duitsers aankwamen en hadden de fietsen allemaal achterin de tuin tussen de groenten, bonen en heggen verstopt. De soldaten bonkten met de kolven van hun geweren tegen de voordeuren.
Bij Hais Banken moest de deur ook open. In de boerderij zaten echter evacués, drie jonge knapen van 18 of 20 jaar. Dat was grote schrik. Maar de Duitsers waren zo in paniek, dat ze maar één ding wilden: weg. Ze wisten ook wel dat de geallieerden steeds dichterbij kwamen. Ze moesten fietsen hebben. Dat is uiteindelijk niet gelukt, ze vonden geen fietsen en ze trokken te voet verder.

Bevrijd

Op 17 september was Nederland in deze omgeving bevrijd. Eerst kwamen de geallieerden in Grave, Wijchen, Overasselt en Nederasselt. Al gauw kwamen ook in

Batenburg militaire voertuigen. Eerst om polshoogte te nemen en te onderzoeken of hier kwartier gemaakt kon worden.

Een paar dagen daarna kwamen dan hele colonnes. Amerikaanse-, Engelse-, Franse- en Canadese soldaten werden bij alle boeren in de omgeving ingekwartierd.
Daar werden kamers en schuren gevorderd, waar de soldaten en officieren ondergebracht werden.
Alles wat nodig was werd aangevoerd.

De militairen waren zelfvoorzienend en hadden van alles bij zich. Eten, drinken, keukengerei tot aan de stapelbedden toe. Indien aanwezig werd een keuken gevorderd waar ze zelf kookten en bakten.

De soldaten zaten echt overal. Het was hier in Batenburg een soort doorgangskamp. Van oktober 1944 tot en met april 1945 zat de school (het voormalige zusterklooster) ook tjokvol soldaten.

Om de zoveel tijd werden de soldaten ingezet aan het front. Het front lag in de Betuwe rondom Elst.

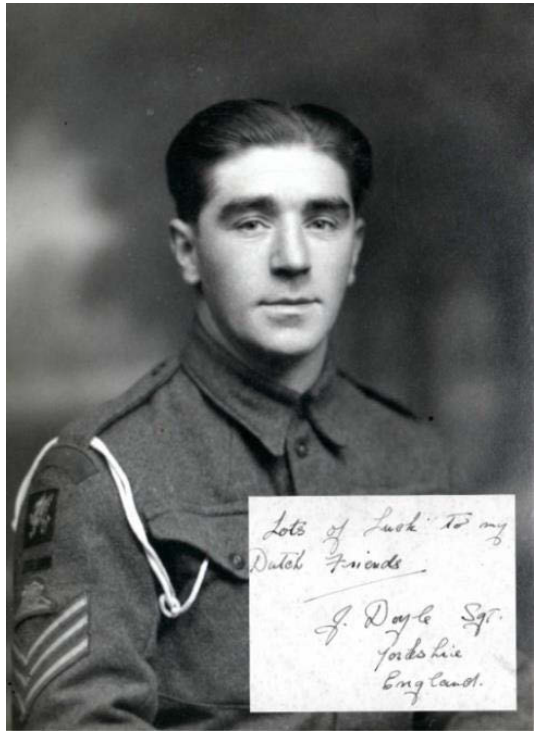

Als de soldaten voor een vechtmissie zouden worden ingezet, kon je dat de avond ervoor al merken. Dan kwamen er grote flessen met rum op tafel en werd thee gezet, de rum erin en werd er gedronken. En de volgende morgen naar het front. Het was een soort moed indrinken.

Ook Achter Neve lag vol met soldaten. Bakker Arts bakte het brood en de keuken werd gebruikt door de Canadezen.

Adriaan Strik en zijn broer Gradus werkten voor hen. Daardoor hadden ze erg goed te eten. Regelmatig werden schapen en varkens geslacht. Wij (Adriaan) moesten de restanten begraven, maar konden de restanten ook mee naar huis nemen, want we hadden een groot gezin, veel monden (11) om te voeden.

Het was niet allemaal koek en ei. Er waren nog al wat strubbelingen tussen alle soldaten van verschillende nationaliteiten. Niet alle geallieerden konden het even goed met elkaar vinden. Zo hadden de Canadezen strubbelingen

met de Engelsen. En dat lieten ze wederzijds duidelijk merken.

Maar voor de Batenburgse bevolking was het gezellig met al die soldaten in het dorp en het gaf iedereen vooral ook een heel veilig gevoel.

Op de uiterwaarden bij de Oude Maas, waar toen het voetbalveld lag, hadden de Amerikanen een munitieopslag.
Op de dijk stonden soms rijen met militaire voertuigen en luchtafweergeschut.
Vanaf de Molen op de dijk en in de Hoef stonden militaire tentjes met allerlei ambachten, zoals schoenmakers en kleermakers.
In de Kasteelse Allee stonden onder de grote eikenbomen, uit het zicht, gecamoufleerde tanks. Op een gegeven moment stonden er zelfs munitiekisten op de dijk, omdat ze die even kwijt moesten. Levensgevaarlijk, want als Duitse Jagers over vlogen en erop zouden schieten zou het hele dorp eraan zijn gegaan.
De dijk was toen nog niet geasfalteerd en door al die militaire voertuigen en militair materieel werd hij helemaal aan gort gereden. Want daar was de dijk niet op berekend.

Als geallieerde vliegtuigen over vlogen richting Duitsland kwamen ze wel eens onder vuur te liggen. Dan werden uit voorzorg de bommen, die ze aan boord hadden, geloosd, zodat de vliegtuigen veel wendbaarder werden. Die bommen kwamen ook in Batenburg terecht.

Neervallende bommen

In 1944 werd boven Batenburg een luchtgevecht gevoerd. Een Amerikaanse bommenwerper wilde zijn bommen kwijt. Dan had het een veel grotere kans om te ontsnappen. Het vliegtuig dropte zijn bommen en die vielen op de boerderij van Banken (Ciska Banken) in de Touwslagersbaan. Daar stond een oude boerderij, met een gezin en vee.
Een groot wonder, dat bij deze actie niemand gewond raakte. Wel sneuvelde wat vee, maar gelukkig geen mensen. En de boerderij lag totaal in puin.

De Duitsers hadden vliegende bommen, de V1 en V2.
Ze waren er van overtuigd, dat ze een wapen hadden uitgevonden waarmee ze Londen konden bereiken. Maar die bommen werkten niet al te best. Gelukkig voor Londen, maar tot wanhoop van de mensen op de route tussen Duitsland en Londen. Het waren bommen zonder

bemanning. Als zo'n groot projectiel richting Londen werd afgevuurd kwamen ze meestal nog niet halfweg. Ze konden namelijk overal terecht komen. In de verte hoorde je zo'n bom duidelijk aankomen. Het maakte ontzettend, naar, gierend geluid. En dan op een gegeven moment, ineens was het geluid weg…..
En dan vroeg je je af: waar zou ie vallen. Angstaanjagend.

Hier in de omgeving zijn overal van die vliegende bommen gevallen. Als de bom insloeg werd de kap van het huis opgelicht door de schokgolf. Gelukkig zijn er geen persoonlijke ongelukken te melden.

In de grond bij het windmolentje op het land van van Eck in de Wethouder Bankenstraat ligt nog een bom. Een bom, die niet ontploft is en er nog steeds ligt.

Een andere Duitse V1 kwam over Batenburg en sloeg in bij de eendenkooi op de Bergharensestraat.

En in de Laaksestraat waren bij de bossen van het Gelderslandschap landarbeiders aan het werk in het hout. Terwijl de mannen aan het schaften waren en het paard en de wagen onder een boom stonden, kwam er ook een bom aan. Het was mistig die dag en daardoor hoorden ze hem wel, maar konden de bom niet zien aankomen. Hij vloog tegen de toppen van de boom aan waar zij onder zaten. Ging nog een eind door, viel en ontplofte. Het paard was dood en de arbeiders geen van allen. Een wonder!

Een van de militairen, die bij de familie van de Hul op de Laaksestraat ingekwartierd zaten heeft een tekening gemaakt, die een aardige impressie geeft van de ingekwartierde geallieerde soldaten op het erf van familie van de Hul.
De tekening is gemaakt door Ernest Louis Halewijn.

We waren dan wel bevrijd in 1944, maar helemaal ongevaarlijk was het nog niet.
Adriaan Strik heeft zelf ook nog een groot avontuur meegemaakt. Samen met zijn broer Gradus mochten de jongens met Amerikaanse soldaten in een Dodge en een waterwagen mee naar het Reichswald.
Het was voor de jongens één groot avontuur. Ze zagen overal sterren in de lucht. "We waren wel onnozel, want het bleek dat we midden in het front zaten. De sterren en het vuurwerk dat we zagen, was in werkelijkheid het vijandig schieten, heel gevaarlijk"!
Dat uitstapje heeft voor de betreffende Amerikaanse soldaten nog grote gevolgen gehad. Bij het café de Viersprong (toen van Willem Strik) zat de Amerikaanse staf ingekwartierd. De soldaten die ons meegenomen hadden kregen er behoorlijk van langs en werden gedegradeerd. Ze moesten voor straf vanaf die tijd allerlei vervelend werk doen.

De slag om Arnhem begon

Voorafgaand aan de slag om Arnhem vlogen heel veel vliegtuigen over Batenburg. Richting Arnhem om soldaten te droppen en om voorraden aan te voeren.

Gerard Banken ging met vrienden op de fiets naar Grave om te kijken naar de geallieerden die over de brug in Grave optrokken. Aan de Ringdijk in Batenburg in de Kloosterhoeve woonde Sjaak van Paessens**.** De broer van Sjaak, Arnold van Paessens was majoor in het leger en zat bij de Prinses Irene Brigade. De Prinses Irene Brigade was in Engeland gestationeerd.

Over de brug van Grave kwamen allemaal geallieerden de Graafseweg op en het verhaal ging, dat de Prinses Irene Brigade erbij zou zijn. Gerard Banken wilde met zijn vrienden al die soldaten bekijken en toejuichen, en zeker ook Arnold van Paessens.
Er stond veel volk op de brug te kijken. We hebben dat uitstapje bijna met de dood moeten bekopen, want er kwamen Duitse jagers overvliegen om de oprukkende Engelsen te beschieten. De militairen trokken ons allemaal onder de tanks. Gevaarlijk en spannend, maar we waren jonge jongens en hebben er niks mee geleden. Het was dezelfde middag dat het vliegtuig boven Batenburg zou crashen.

Neerstorten van een Engels vliegtuig in de Maas bij Batenburg

Op donderdag 21 september 1944 steeg van het vliegveld Fairford in Engeland een viermotorig transportvliegtuig op van het type Short 'Stirling' Mk. IV van het 190ste squadron.
Het toestel moest een bevoorradingsvlucht bij Oosterbeek uitvoeren om de Britse 1ste Airborne divisie te bevoorraden. Na de succesvolle dropping zag de staartschutter tijdens de retourvlucht vliegtuigen naderen, waarvan hij dacht dat het geallieerde jagers waren die hun terugvlucht zouden gaan begeleiden.
Helaas waren het Duitse jagers, die eerst de staartschutter uitschakelde en vervolgens het toestel in brand schoot. Het Engelse vliegtuig verloor snel hoogte, waardoor de bemanning het toestel niet meer per parachute kon verlaten. In een snelle reactie werd gekozen voor een noodlanding.

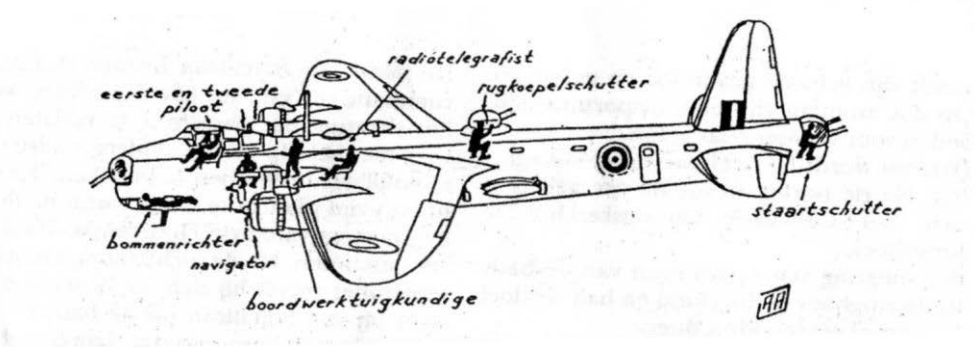

De Short 'Stirling' en zijn bemanning

Batenburg lag echter recht voor hen. Landen in Batenburg zou zeker veel mensenlevens kosten van de plaatselijke bevolking en veel materiele schade veroorzaken.
Door kordaat en doortastend optreden van de piloot zag men kans het brandende toestel een buiklanding te laten maken op de Maas. Hierdoor werd een grote ramp voor Batenburg voorkomen.
Het toestel kwam met een enorme klap op het water terecht en brak in stukken.

Op het moment van deze crash stond in Batenburg een circus op het pleintje. De circusgasten moesten eigenlijk gaan rondtrekken om de kost te verdienen, maar ze waren hier gebleven omdat ze hier veilig stonden.
Op de bewuste avond van de crash gaven ze juist een voorstelling.
Het stelde niet zoveel voor, een gedresseerde hond en nog wat dieren. Maar de bevolking en de vele onderduikers, die hier zaten waren allang blij dat er iets te doen was.

G.F. Conry Candler , oud 21 jaar

En toen werd iedereen opgeschrikt door schoten in de lucht en de ronkende motoren van het vliegtuig, dat ternauwernood Batenburg kon ontwijken.

Door het snelle en zeer alerte optreden van de circusmensen, konden drie Engelse bemanningsleden uit het water worden gered. Sergeant Orange, Sergeant Smith en Driver Bloomfield overleefden de crash.
Driver Bloomfield werd zwaar gewond overgedragen aan het naderende Britse 2e leger.

De andere overlevenden vertrokken op 22 september naar Brussel en keerden naar Engeland terug. Een van de overleden soldaten,

G.F. Conry Candler heeft zijn laatste rustplaats gevonden op het R.K. Kerkhof van Batenburg. Waar hij nog steeds begraven ligt.

De grafsteen voor het graf van Conry Candler is door de bevolking van Batenburg bijeen gebracht en op zijn graf geplaatst, zonder één cent overheidssteun. Zo wilde men deze vreemde, onbekende soldaat eren.
Wies Kooymans heeft vervolgens bijna 60 jaar zijn graf liefdevol verzorgd en onderhouden.

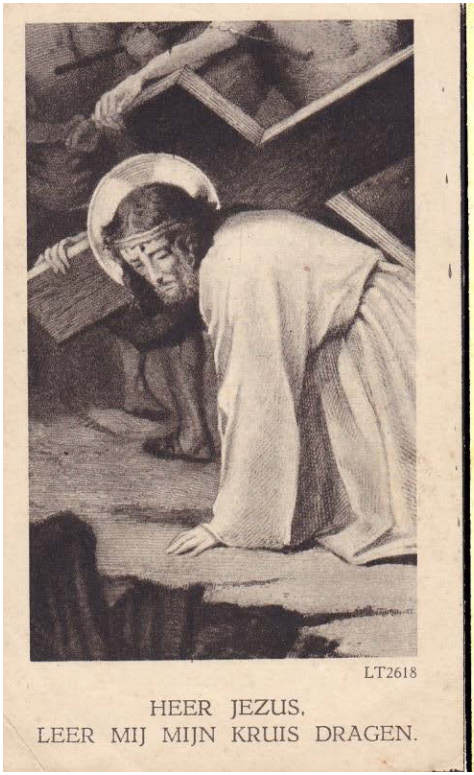

†

HERINNERING AAN DEN PILOOT
die in Engeland geboren
20 November 1923,
te Batenburg in de Maas zijn dood vond
21 September 1944,
en aldaar werd begraven 2 Oct. d.a.v.
Died 21.9.'44 No. 1318332 F|SGT.
Age 21

G. F. CONRY–CANDLER

We pray gratefully, that your soul rest In paece, returned to their native soll l

Wij bidden met groote dankbaarheid, dat uw ziel In vrede moge rusten, teruggekeerd tot haar eigen Vaderland.

„Gij streedt vrijwillig en stierft voor de vrijmaking van één ander land dan uw Vaderland: daarom noemen wij U een lucht h e l d."

(Burgemeester Zweers)

H. Aartsengel Michaël verdedig ons In den strijd.
R. I. P.

Druk P. Th. de Kleijn, Wijchen

bidprentje

HERINNERING

aan den Piloot

die in Engeland geboren 20 Nov. 1923
te Batenburg in de Maas met zijn Dakota
zijn dood vond 21 September 1944 en
aldaar begraven werd 2 October 1944

George Felix Conry Candler
f|Sgt. No. 1318332

Hier rust in ons midden een dappere held,
Hij kwam uit de wolken van Londen gesneld:
Om ons land te redden uit bruutheid en dood
Maar vond bij die edele poging den dood.

Refrein

Geef Heer, geef Heer, zijn ziele vreê
Zoo bidt heel deez schare
Dit is ook óns beê.

Aanvaard onze hulde, wees dankbaar gegroet
George Candler wij prijzen uw liefde en moed
Zoolang hier uw lichaam zal rusten in 't graf
Zal leven de roem van de Engelsche R.A.F.

Good-bye en tot weerziens klinkt droef onze (zang
Bij 't bidden der schare, bij 't klokkengezang:
Rust uit in den hemel bij God, uwen Heer,
Wij blijven indachtig Uw offer en eer....

God and the Holy Victor, the Soldier-Patron
of our Village may bless and help your
undaunted fellows. Adieu!

Na de oorlog

August Tenbult was Rijks Duitser en woonde ruim voor de oorlog al in Batenburg. Hij had met zijn zuster de smederij in de Grootestraat gekocht.
Maar ook al woonde hij in Nederland, August was en bleef Duitser. Daardoor had hij verplichtingen aan Duitsland. Of hij wilde of niet.
In het laatste jaar van de oorlog 1944 moest hij verplicht in dienst van het Duitse leger. Zijn vrouw Jo bleef achter.

De vrouw van August sympathiseerde met de Duitse bezetters. In Dreumel zaten ontzettend veel NSB'ers en WA mensen, die meestal in zwarte pakken gekleed gingen.
Het gerucht ging, dat de NSB'ers door de vrouw van Tenbult gewaarschuwd werden, dat er bij het circus in Batenburg veel onderduikers waren. Gelukkig werd dat bekend en vanuit Appeltern kwamen mensen op de fiets naar Batenburg gereden om te waarschuwen, dat er een grote groep NSB'ers en WA-mannen aankwamen.
De onderduikers werden daardoor tijdig door de circusmensen verstopt, onder de bedden en achter de muur van de kerk en onder de struiken en werden ze gelukkig niet gevonden. Deze NSB'ers gingen na de zoektocht wel koffie drinken bij de vrouw van Tenbult. Daardoor was het voor iedereen in Batenburg duidelijk, dat zij ze gewaarschuwd had.
Na de oorlog vertrok de vrouw van Tenbult met haar kinderen naar Pannerden. Daar kwam ze oorspronkelijk vandaan. Hier in Batenburg werd het haar te heet onder de voeten.

August was een goeie zeer sociale vent en verleende aan veel mensen en families in het dorp diensten. Daardoor had hij nog een hele boel tegoeden openstaan. Hij was goed geïntegreerd in Batenburg en had het hier naar de zin.
Na de oorlog echter werd hij naar Wijchen getransporteerd naar een kamp op de Teersdijk. Hij was en bleef uiteindelijk een Duitser, aardig of niet.
Toen August uiteindelijk terug kwam in Batenburg woonde er iemand anders in zijn huis.
In zijn smederij woonde ondertussen Hent Driessen uit Wijchen. Hij had de smederij en fietsen zaak toegewezen gekregen, nadat die door de Nederlandse overheid gevorderd was. Zo kwam het, dat August zijn eigen bezittingen, huis en smederij na de oorlog weer moest terugkopen.
De zuster van August was gestorven en zijn vrouw kwam uiteindelijk ook terug, maar zij had haar krediet bij de bevolking van Batenburg verspeeld.

Vorderen van Duitse bezittingen

Niet alleen het huis van August Tenbult, maar alle Duitse bezittingen werden na de oorlog door de Nederlandse staat geconfisqueerd.

De vorst van Bentheim had 273 hectare “beste grond” in bezit. Uiteraard heeft de vorst van Bentheim zich verzet tegen het verbeurd verklaren van zijn bezit. Hij heeft zelfs de hulp ingeroepen van koningin Wilhelmina. Zij weigerde echter pertinent haar invloed aan te wenden. Ze zou daarbij gezegd hebben: “Neef, er zijn zoveel mensen die alles hebben verloren door deze oorlog en jij hebt nog genoeg over…. “.
Alle pacht boerderijen in Batenburg, die van de vorst van Bentheim waren (de boerderij van Erkelens, Lepoutre en Colijn) werden hem afgenomen.

Daardoor konden, die boerderijen na de oorlog door de pachters gekocht worden. En dat is ook gebeurd.

In 1941 waren de gemeenteraden door de bezetter opgeheven. Die van Batenburg, bestaande uit de wethouders G. Banken en L. Derks en de leden W. Vleeming, H. van de Bovenkamp, A.M. Janssen, W.J. Strik en P. Cleynen, kwam voor het laatst bijeen op 30 augustus 1941.
"Iedereen weet hoe wij hierover denken", had burgemeester Zweers in die laatste vergadering laten notuleren.

Direct na de oorlog ging men door waar men gebleven was en kwam men weer in dezelfde samenstelling bijeen. Alleen wethouder Derks was overleden. Zijn plaats werd ingenomen door P.J. Roeffen.

Inhoudsopgave

Batenburg voor de 2e Wereldoorlog 1
Op 10 mei 1940 brak ook voor Batenburg de oorlog uit 3
Niftrik 4
Evacuatie van Batenburg 5
Vertrek van de evacués op het schip 6
Wat gebeurde ondertussen in Batenburg 9
De pastoor van Batenburg, pastoor Metten, heeft zeer gedetailleerd verslag gedaan van de evacuatie 12
Batenburg bezet door de Duitsers 19
Inleveren van de radio's 19
Verduisteren 21
Een Ausweis 21
Bonnen 22
Wat gebeurde er met diverse families Gedurende de oorlog 24
Burgerlijke (on)gehoorzaamheid 26
Ongehoorzaamheid van de burgemeester 26
Smokkelen 27
Trouwen 28
Onderduikers 29
Joden in Batenburg 29
Juffrouw Gerritsen 29
Bakker Arts 30
Joden in de kerk, verslag van Jan van de Bovenkamp 31
Difterie aan het eind van de oorlog 35
De bevrijding 38
Dolle dinsdag 38

Eind van de oorlog in Batenburg 40
Bevrijd 40
Neervallende bommen 44
De slag om Arnhem begon 47
Neerstorten van een Engels vliegtuig in de Maas bij Batenburg 48
Na de oorlog 53
Vorderen van Duitse bezittingen 54
Inhoudsopgave 56

Gerealiseerd door:
Het Batenburgs Erfgoed

Met medewerking van:
Adriaan Strik
Gerard Banken
Thijs Colijn
Jan van de Bovenkamp
Pastoor Metten
H. van Heiningen - Batenburg - Eeuwenlang Twistappel
Wikipedia
Wies Streef Weijsenfeld

HET BATENBURGS ERFGOED

www.hetbatenburgserfgoed.nl

mei 2014

In samenwerking met Leefbaarheidsgroep Batenburg